

Motion till riksdagen
2008/09: MJ500

av **Tina Ehn och Bodil Ceballos (mp)**

Jordbrukspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en utredning som belyser jordbrukets och jordbruksyrkets betydelse i ett samhälle utan olja.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utredning och förslag om starkare skydd för jordbruksmark i 3 kap. 4 § miljöbalken.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den bördigaste och mest högavkastande åkermarken tillmäts riksintresse.¹

¹ Yrkandena 2 och 3 hänvisade till CU.

Fel! Okänt namn på

Skydda jordbruket

Historiskt har människor insett värdet i böndernas arbete och de har fått stor uppskattning. Kunskapen om att bruka jorden var dessutom väl känd. I dag är färre människor i industriländerna aktiva jordbrukare, och färre besitter kunskap om sammanhangen om jordmån, grödor, växtföljd och väderlek.

Bara några få procent av arbetskraften i Sverige är jordbrukare. Men betydligt fler människor lever på dagens jordbruk genom att tillverka och sälja insatsvaror, transportera det jordbrukarna producerar, bearbeta det i livsmedelsindustrier, förse dessa industrier med insatsvaror, göra reklam, tillverka och återvinna förpackningar, distribuera och sälja varorna.

Alla de som lever på det jordbrukarna producerar har tjänat pengar, medan jordbrukarna själva får en ringa del av priset på varorna i handeln och har blivit beroende av EU-stöd.

Det är billig olja som sedan mitten av förra seklet skapat det industrialiserade jordbruk.

Billig olja har gjort det ekonomiskt lönsamt att producera konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel samt att koncentrera driften till allt större och specialiserade gårdar som har rationaliseringsfördelar, men också nackdelar. Det centraliserade jordbruket, som ofta blir specialiserat, försvarar möjligheten till mångfald och är inte alltid ett uthålligt jordbruk.

Effekterna är många och griper in i hur hela vårt samhälle är uppbyggt.

Det har blivit billigare att upphandla stora mängder färdiglagad mat och transportera långa vägar än att producera lokalt. Transporterna har varit för billiga i förhållande till den miljöpåverkan dessa åstadkommer.

Men den struktur som billig olja byggt upp kommer med all sannolikhet att förändras.

Kunskapen om att producera mat kan snart bli allt viktigare igen, och jordbrukskunskaper kommer sannolikt att efterfrågas.

Skydda jordbruksmarken

Jordbruksmarken är den primära resursen till all livsmedelsproduktion. Utan åkermark att odla i, finns inga möjligheter att producera vår livsnödvändiga föda. Med dagens situation med koncentration av befolkningen till våra större städer och dessutom i kombination med fenomen som "Urban sprawl" (städernas allt större utspridning), asfalterade ytor såsom vägar och köpcentrum kommer det grundläggande behovet av åkermarken för livsmedelsproduktion i konflikt med behovet av allt större yta för samhällets exploatering. Speciellt allvarlig blir förstås denna konflikt när det handlar om övriga samhällsintressens exploatering av den allra bördigaste åkermarken.

Att det för framtiden är mycket viktigt att bevara åkermarken kan inte nog understrykas.

Miljöbalkens skydd

Miljöbalken 3 kap. 4 § är det lagrum som ska styra exploateringen av jordbruksmarken och lyder enligt följande:

Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse.

Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Eftersom miljöbalken är en ramlag ska den tolkas genom de skrivningar som finns i propositioner och förarbeten till lagen. I dessa förarbeten står att läsa att det i uttrycket ”tillfredsställande” inryms att den alternativa lokaliseringen för exploatering skall vara tekniskt och funktionellt lämplig samt ekonomiskt rimlig. Vid fall som överväger till exploateringsintressets fördel ska man se till att anläggningarna lokaliseras och utformas så att jordbrukets intressen skadas så lite som möjligt. Vid prövningen bör markens kvalitet för biologisk produktion tillmätas betydelse. Bland annat bör beaktas hur marken har klassificerats, dess arronderingsförhållanden m.m. (prop. 1985/86:3 s. 54).

Tolkningen av paragrafen har dock i dagsläget fokuserats mest på huruvida lokaliseringen är tekniskt eller ekonomiskt möjlig. Denna tolkning har gett utrymme för exploateringsintressena (kommuner, Vägverket med flera) att själva avväga om åkermarken måste tas i anspråk på grund av att annan lokalisering inte är tekniskt eller ekonomiskt möjlig. Ofta förbises alltså då jordbrukets intressen och de viktiga skrivningarna om att markernas biologiska produktionsförmåga och arronderingsförhållanden också ska beaktas vid avvägningen av lokaliseringen.

I alltför många exploateringsärenden konstateras till exempel bara att ”Exploatering av åkermark för bebyggelseändamål är en god naturresurshushållning” utan några resonemang kring förstörandet av naturresursen åkermark. Det är naturligtvis också lockande och enkelt att exploatera åkermark som oftast redan är relativt plan, har fungerande dränering och attraktivt läge.

Hur ska framtida generationer klara försörjningen av livsmedel om det inte finns god jord att odla i?

För att säkerställa en god livsmedelsförsörjning även för kommande generationer bör den bördigaste åkermarken inte bara vara av nationell betydelse utan även tillmätas riksintresse!

Miljöpartiet lämnade i fjol in en likalydande motion som vid utskottsbehandlingen blev besvarad enligt:

När det gäller de frågor om jordbruksmark som tas upp i motion MJ427 (mp) konstaterar utskottet inledningsvis att enligt 3 kap. 4 § miljöbalken får brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Utskottet har erfarenhet att de båda frågor om åkermark som tas upp i motionen är föremål för överväganden inom Regeringskansliet. Enligt inhämtade uppgifter kan frågan om att låta åkermark utgöra riksintresse komma att övervägas

Fel! Okänt namn på

i en utredning. Vidare övervägs att avsätta medel för att genomföra utvidgning av den jordartskartering som görs inom ramen för miljöövervakningen. Utskottet vill också hänvisa till att ett förslag till EG-direktiv om inrättande av rambestämmelser för markskydd (KOM/2006/0232) bereds för närvarande. Syftet med ramdirektivet är att bevara markens förmåga att bl.a. producera biomassa i jord- och skogsbruk, och enligt förslaget ska markskyddsaspekterna integreras i annan sektorpolitik. Medlemsstaterna ska kartlägga och bedöma konsekvenserna för markprocesserna särskilt när det gäller regional planering m.m.

Svaret nämner en eventuell utredning om åkermarken. Samt att frågeställningarna från i fjol är under övervägning inom regeringskansliet. Om detta är en process som pågår så hoppas vi få det belyst när utskottet behandlar denna motion.

Omställning till hållbarhet

För en omställning till ett mer hållbart framtida samhälle kommer sannolikt mer åkermark att behöva tas i bruk. Dels för att kunna producera behövlig mängd livsmedel i det ekologiska, kretsloppsanpassade jordbruket, ett jordbruk som fungerar utan ohållbara insatsmedel som kemikalier och konstgödning, men därigenom också i viss mån kräver större ytor åkermark för att producera samma mängd livsmedel. Dels kommer mer åkermark att tas i anspråk för att odla energigrödor och därigenom bidra till att bryta oljeberoendet i samhället. Slutligen behövs också åkermarken som resurs för behandling av samhällets restprodukter. Växtnäringsämnen i det organiska avfallet måste ur kretsloppssynpunkt återföras till åkermarken. Ett återförande som dock ur hygienisk aspekt oftast behöver karenstid vilket gör att större ytor åkermark krävs för denna behandling. Med klimatförändringarna kan Sverige komma att bli en allt viktigare matproducent, och då är det av stor vikt att jordbruksmarken finns tillgänglig för produktion.

Framtidens jordbruk är ekologiskt

Om man på allvar vill utveckla samhället mot en långsiktig hållbarhet bör man också ta i beaktande hur allt hänger ihop, man kan alltid välja väg.

Efterfrågan på kvalitet och naturligt näringsrika livsmedel kommer sannolikt att växa.

Diskussionerna runt konkurrensen om den globala jordbruksmarken pågår, och helt klart är att den ökning av köttproduktion, efterfrågan på bioenergi och ett ändrat konsumtionsmönster i många länder kommer att ställa nya krav på matproduktion.

Fel! Okänt namn på

Med all sannolikhet kommer oljan att bli allt dyrare. Man talar om peak oil, då den ökade efterfrågan inte kan mötas. Slutligen sätts en absolut teknisk gräns då oljepumparna drar mer energi än utbytet av oljekällan.

Industrijordbrukets oljebaserade korta epok lider mot sitt slut och vi kommer att tvingas se nya lösningar, en av dessa är att övergå till ekologiskt lantbruk.

Framtidsmöjligheterna med ett jordbruk baserat på ett ekologiskt synsätt innebär en mindre belastning på alla de "bärande" ekosystem som vi ser är allt viktigare att ta hänsyn till.

Samtidigt måste det ekologiska jordbruket få möjlighet att utvecklas och moderniseras.

Det finns inget som säger att ett ekologiskt drivet jordbruk måste vara ett dieselslukande alternativ där man måste köra ogrärensningen fler gånger i fältet. Och att det ska jämföras med att endast köra en gång med ogrässpattan.

Det behövs ett synsätt som ser på hela odlingssystem som faktisk helhet, en spännande syn som omfattar mer än enstaka näringsämnen. Ett odlingssystem där ekosystemtjänster tas till vara och modern, anpassad teknik underlättar böndernas arbete. Det blir nödvändigt att stödja ett miljövänligt och klimatsmart jordbruk.

Miljöpartiet har under sina år som riksdagsparti drivit frågan om att utveckla det ekologiska jordbruket och under förra mandatperioden fastslog riksdagen ett mål för ekologisk produktion och ett mål för konsumtion. För att få fart på ekoproduktionen avsattes riktade pengar i budgeten, och dessa har varit ett smörjmedel i sammanhanget.

Vi har sett att detta riktade stöd tas bort och dessa pengar fördelas på andra områden som inte är lika precisa.

Samtidigt pågår en stor efterfrågan från konsumenterna att köpa ekologiskt producerade varor, och det är svårt att helt enkelt möta efterfrågan; många varor som det svenska jordbruket skulle kunna producera måste i stället importeras.

Stockholm den 7 oktober 2008

Tina Ehn (mp)

Bodil Ceballos (mp)